

ظهور نویسی وثیقه‌ای در اسناد تجارتنی

دکتر محمد صقری*

«۸۴،۱۲،۷»

چکیده :

رهن اسناد تجارتنی به منظور دریافت وام یا کالا مورد نیاز بانکها و بازرگانان است. ولی آیا با توجه به مقررات مدنی و در حالت عدم وجود مقررات تجارتنی ویژه، می توان توثیق اسناد براتی را صحیح دانست؟ وفق قواعد قانون مدنی ایران فقط « مال » می تواند وثیقه طلب قرار گیرد و رهن دین و منفعت باطل است.

پس باید بررسی کرد که سند تجارتنی مال تلقی می شود یا صرفاً ابزار اثبات طلب به شمار می رود. در این مقاله ضمن توضیح مالیت داشتن بروات، جواز رهن آن در حقوق ایران و کشورهای دیگر بررسی می گردد.

واژگان کلیدی :

وثیقه - اسناد تجاری - برات - ظهورنویسی - مقررات تجارتنی - مالیت - جواز رهن .

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

* عضو هیأت علمی دانشکده علوم قضایی و خدمات اداری.

ظهر نویسی وثیقه ای در اسناد تجارتي

۱- زمانیکه دارنده بخواهد بدون از دست دادن مالکیت سند تجارتي اعتبار مالي کسب کند، به فکر رهن آن می افتد. با توجه به فقدان مقررات ویژه در قانون بازرگاني، باید دید آیا می توان به رهن برات اقدام نمود؟ بر اساس ماده ۷۷۱ ق، «رهن عقدي است که به موجب آن مدیون مالي را برای وثیقه به داین می دهد» آیا برات مال تلقی می شود که چنین استفاده ای داشته باشد؟ در تعريف مال می گویند، «چیزی است که ارزش داد و ستد دارد و در برابر آن پول یا مال دیگر داده می شود. معیار تمیز این ارزش نوعی است، و در اختیار عرف: یعنی در بازار معادل مبلغی پول است»^۱ نویسندگان حقوق بازرگاني، در زمینه مال بودن برات تردید به خود راه نداده اند.^۲ ولی صاحب نظری سند تجارتي را از باب انتقال دین محسوب داشته، و به رهن آن وفق ماده ۷۷۴ ق.م. ایراد وارد ساخته است.^۳

اما انتقال سند تجارتي، انتقال دین نیست. زیرا آن هنگام دیگر اختلافی میان برات و برگه ای که طبق قواعد قانون مدنی تنظیم می شود، باقی نمی ماند. در واقع انتقال برات، انتقال سند و نه طلب به شمار می آید.^۴ یعنی حقوق دارنده برات، ناشی از سند و نه دین مذکور در آن است. بر این پایه،

۱- دکتر ناصر کاتوزیان، «قواعد عمومی قراردادها»، جلد دوم، ش ۳۸۲؛ «اموال و مالکیت»، ش ۲.

۲- دکتر حسن ستوده تهرانی، «حقوق تجارت»، جلد سوم. ص ۵۹ و ۵۸، که از مالکیت برات و انتقال آن صحت می کند؛ دکتر بهروز اخلاقی، «اسناد تجاری به معنای اخص»، جزوه ص ۱۲۲؛ دکتر سید مرتضی حسینی تهرانی، «ظهر نویسی، مقررات و انواع آن» فصل نامه حق، دفتر چهارم، ۱۳۶۴، ص ۱۲۸.

۳- «مال مرهون باید عین معین باشد و رهن دین و منفعت باطل است».

۴- دکتر بهروز اخلاقی، همان جزوه، ص ۱۲۳ به بعد؛ حتی ضرورت امکان رهن دین، ارایه راه حل حقوقی مناسب را سبب گشته است: استفاده از چارچوب قانونی معاملات شرطی، ضمان و وکالت رافع مشکلات نظری می باشد. دکتر ناصر کاتوزیان «قواعد عمومی قراردادها»، جلد دوم، کتاب اخیر، ش ۳۵۶؛ دکتر سید حسین امامی، «حقوق مدنی»، جلد دوم، ص ۳۳۷.

۵- سابقاً قبل از پیمان ژنو در فرانسه، تمایلی ملاحظه می گردید به اینکه با توسل به ترتیبات حواله مکانیسم ظهر نویسی را توضیح دهند؛ پشت نویسی، حواله ای تازه است که به موجب آن، ظهر نویس، محیل جدید، انتقال گیرنده محتال، و براتگیر نیز همان محال علیه می باشند. زیرا شخص اخیر از پیش بر انتقال بعدی صحه گذارده است.

مشارالیه حق مستقلی نشأت یافته از تصرف سند « به عنوان مالکیت » بدست می آورد که با حق دست‌های پیشین فرق می کند و به لحاظ ظهورنویسی از آن گسترده تر می باشد.^۱

قانون نیز صورت ظاهر سند را مورد توجه قرار داده و از برای دارنده با حسن نیت، حقوقی مفصل پیش بینی نموده است.^۲ پس برات عوض دین، به عنوان مال منقول غیر مادی^۳، در حکم عین معین سنتی به حساب می آید، اعم از اینکه در وجه حامل باشد یا در وجه شخص معین.

«... ثالثاً اگرچه توافق بانک مزبور و شرکت یاد شده دایر به توثیق سفته ها با ظاهر ماده ۷۷۴ ق.م. مغایر است. لیکن از آنجا که دادگاه سفته‌ها را در حکم عین معین تلقی می کند. بنابراین تهافتی با مقررات مزبور ندارد. زیرا ارزش اسناد موضوع وثیقه با عین آن در حکم واحد است...»^۴

فی الواقع، برات به حواله کرد شخص معین، قابل پشت نویسی بی نام یا با نام است که می تواند برگه را به گونه سند « در وجه حامل، یا در وجه شخص معین در آورد». حتی اگر برات به صورت در وجه شخص معین و بدون حواله کرد نیز تنظیم گردد، باز هم انتقال ورقه، به طور عادی و غیر تجارتي « یا از طریق قهری مانند وراثت » میسر می باشد، که در قواعد پیمان ژنو، و هم در مقررات ایران امری بدیهی به شمار می رود. و با توجه به اجرای بی دغدغه مسئولیت تضامنی امضاء کنندگان، و اصل غیر قابل استناد بودن ایرادات، حتی این انتقال ساده نیز «مالیت» برگه را زیر سوال نمی برد. لذا صاحب آن اجازه دارد از امکانات فوق مدد گیرد. پس رهن سند « در وجه شخص

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

1- L'endossement est bien une cession, mais il faut le considerer comme une cession du titre et non une cession de droit. Le nouveau porteur usera du droit que confere le titre. Il a un droit direct parce ce droit est lie a la possession du titre (PIPERT et ROBLOT, t2, no2043).

ن ک همچنین دکتر سید مرتضی حسینی تهرانی، همان مقاله، ص ۱۳۸.

2 -R.ROBLOT, no 289

۳- مال منقول مادی نظیر کیف و کفش؛ در حقوق آلمانی که منشذ حقوق براتی جدید در پیمان ژنو است نظریه پول کاغذی یا wertpapiere موقعیتی در حور اعتماد دارد. ن.ک. محمد صقری، حقوق بازرگانی، انعام، ش ۴۳.

۴- حکم مورخ ۱۳۷۰/۱۰/۹ شعبه ۲۴ دادگاه حقوقی ۲ تهران، گزیده آراء... اول، ش ۲۲.

۵- این دوگانگی فقط از لحاظ تصرف قانونی سند واجد ارزش می باشد. در مورد اول، تصرف به عنوان مالکیت دلیل مالکیت است « ماده ۳۲۰ ق.ت. » و در دومی علاوه بر تصرف، تمهید ظهر نویسی به جهت امنیت انتقالات برگه، ضرورت دارد. و الا در مالکیت آندو، اختلافی ملاحظه نمی شود. لذا رهن آنها مانند هم فاقد هرگونه اشکال قانونی است.

معین بدون امکان انتقال تجاری آن « یعنی بدون حواله کرد » هم قابل پذیرش بوده و صورت قانونی دارد. مواد ۲۷۸ ق.ت و ۱۰ ق.م. این راه حل را ممکن و در خور متابعت می گرداند.^۱

اینک به قید شرایط « بخش اول »، و آثار « بخش دوم » رهن برات مبادرت می شود.

بخش اول - شرایط رهن برات

فصل اول - تنظیم

ماده ۱۹ پیمان ژنو اشعار می دارد: « هنگامی که ظهر نویسی متضمن عبارات « جهت رهن »، « جهت وثیقه » یا هر عبارت دیگری حاکی از وجود وثیقه باشد، دارنده می تواند تمام حقوق مقید در سند را به اجرا در آورد.» از این عبارات پیداست که قید عبارت «جهت وثیقه یا رهن» موجب حصول ظهر نویسی به عنوان وثیقه بوده و آثار خود را جاری می سازد. اما در قانون بارزگانی ما، این پشت نویسی پیش بینی نشده، و معلوم نیست که اگر براتی به عنوان وثیقه، در وجه شخص دیگری ظهر نویسی شود، آیا گروگیرنده حق وصول برات را خواهد داشت یا خیر؟^۲

نویسنده‌ای به این پرسش پاسخ مثبت می دهد: « مقنن ایران با تصویب ماده ۱۳۰۱ ق.م که به موجب آن امضاء آن امضائیکه در روی نوشته یا سندی باشد بر ضرر امضاء کننده دلیل است، اعمال مقررات ظهر نویسی به عنوان رهن را تلویحاً اجازه داده است.»^۳ به عقیده ما نیز بر چنین پشت نویسی در حقوق ایران، ایرادی نمی توان وارد نمود. امروزه ظهر نویسی چه در پشت سند و چه در برگ علیحده، پذیرفتنی است^۴ یعنی اعم از اینکه ظهر نویسی وثیقه ای به روش پیمان ژنو صورت گیرد، و یا قرارداد جداگانه ای امضاء گردد، ماهیتاً اختلافی نمی توان یافت:

«... ثانیاً وجود بعضی از شروط شرط جهت تحقق حق مطالبه دارنده سفته‌ها نیز به نظر محکمه منع قانونی ندارد. کما اینکه مقرر شده است که در صورت عدم پرداخت وجوهی که شرکت از بانک «م.ا» دریافت نموده حق مطالبه وجه سفته‌ها را داشته باشد...»

۱- دکتر سید مرتضی حسینی تهرانی، همان مقاله، ص ۱۳۷؛ خلاف این ترتیب در حقوق فرانسه پیش از همان ژنو ملاحظه نمی گردد.

V.LESCOT et ROBLOT, tl, no 346; R.ROBLOT, no303

۲- دکتر حسن ستوده تهرانی؛ «حقوق تجارت»، جلد سوم، کتاب یاد شده، ص ۶۲.

۳- دکتر سید مرتضی حسینی تهرانی، همان مقاله، ص ۱۳۸

۴- ن.ک. حکم کورخ ۱۳۷۰/۱۰/۹ شعبه ۲۴ دادگاه حقوقی ۲ تهران؛ گزیده آرای دادگاههای حقوقی، جلد اول، ش ۲۲.

« رابعاً ، نظر به اینکه خواهان در موعد قانونی نسبت به دادخواست سفته‌ها اقدام نموده و در مهلت مقرر در ماده ۲۸۶ ق.م. مبادرت به اقامه دعوی کرده است و بنابراین قادر به استفاده از امتیازات مذکور در ماده ۲۴۹ ق اخیر الذکر می باشد ...»^۱

« شرایط ضمنی افتتاح حساب جاری (ماده ۶ شرایط عمومی حساب جاری ش...) امضاء کننده را به آثار آن مأخوذ می نماید ... ۳- صدور و تسلیم سفته‌ها گرچه فی نفسه مستند بدهی است و ظاهر در وجود دین و تعهد به پرداخت به موجب آن را دارد که با توجه به نظریه کارشناسی روشن و مسلم است که خواننده از بابت سفته‌ها به خواهان بدهی دارد. زیرا با فرض اینکه سفته‌ها تضمین و وثیقه بدهی باشد در حقیقت طرفین بر اساس ماده ۱۰ ق.م. نحوه پرداخت و زمان آن را به موجب سفته‌ها تعیین و مورد توافق قرار داده اند ، و بر ذینفع بودن خواهان در مطالبه وجه سفته‌ها ... ایرادی بار نیست ...»^۲

در این احکام ملاحظه می‌شود که بانک به عنوان مؤسسه اعتباری اوراق تجاری را می‌شناسد و می‌پذیرد و نه طلا و جواهر و کیف و کفش سستی را. فلذا طبیعی است که اوراق مورد بحث جای خود را در سیستم بانکی باز کند و نیز مورد حمایت رویه قضائی قرار گیرد.

البته ممکن است ظهور نویسی و کالتی معنأً به رهن سند تعبیر شود . در این حالت ، صورت ظاهر پشت‌نویسی اعتبار خود را از دست می دهد تا واقعیت حقوقی بر قضیه حکم راند :

« در خصوص دعاوی بانک تجارت (بانک بازرگانی سابق) به طرفیت آقایان (گ) و (ی) ... با اجرای قرار کارشناسی ، آقای کارشناس ... اظهار نموده که بیست و سه برگ بروات (۱۶ برگ بروات ارزی ۲۸۵ هزار مارکی . ۷ برگ برات های ۲۰ هزار مارکی) ... توسط آقای «گ» تحت عنوان تعهد آقای (ی) به بانک بازرگانی سابق واگذار می نماید ، تا پس از وصول به حساب جاری بدهکاری ش ۳۳ آقای (گ) منظور گردد. بانک مذکور بروات مزبور را جهت وصول ...

۱- حکم مورخ ۱۳۷۰/۱۰/۹ ، شعبه ۲۴ دادگاه حقوقی تهران ، اخیر الذکر .

۲- حکم مورخ ۱۳۶۲/۱۱/۳۰ ، شعبه ۱۶ دادگاه عمومی تهران ، کلامه ۱۳۸/۶۳ ، موضوع : « در دعوی بانک «م» به طرفیت شرکت «م» ، آقای «و» وکیل خواننده مدعی تضمینی بودن سفته‌ها و وثیقه قرار گرفتن آنها شده و در اثبات مدعی خود به دفاتر بانک استناد نموده که با رجوع امر به کارشناس ، آقای کارشناس ... چنین اظهار نموده که خواننده حساب جاری ... افتتاح نموده و بانک خواهان اعتباری ... در تاریخ ... بالغ بر ... ریال تصویب و به شرکت خواننده اعطاء نموده است. شرکت تعداد چهل برگ سفته های تضمینی - وصولی خود را جهت تسویه بدهی های ناشی از اعتبار در حساب جاری مذکور ... به بانک خواهان واگذار کرده است ...

ارسال می‌دارد که برات‌ها در سررسید لاوصول... و اخواست... و تاکنون معوق مانده... دلیلی نیز مبنی بر پرداخت ارائه و ابراز نشده بنابراین دعوی خواهان نسبت به ۱۶ برگ از بروات که در ظهر آنها شماره حساب ۳۳ قید گردیده با توجه به اینکه نظریه کارشناس مصون از تعریض باقیمانده ثابت و محرز است...^۱

فصل دوم - واگذاری

۳- به صراحت ماده ۷۷۲ ق.م. «مال مرهون باید به قبض مرتهن یا به تصرف کسی که بین طرفین معین می‌گردد داده بشود...» ممکن است بخواهیم مصلحتاً قبض را شرط صحت عقد رهن ندانیم، اما در اسناد تجارتي، با انجام ظهنروسی در تمام نظامهای حقوقی، می‌باید برگه مربوطه به تصرف ذینفع نیز داده شود^۲ و الا رهن برات در نطفه عقیم می‌ماند. شرایط صحت معاملات در ماده ۱۹۰ ق.م. در خصوص رهن اسناد براتی هم لازم الرعایه می‌باشد: توافق قصد و رضا، و اهلیت راهن و مرتهن. مضافاً، راهن می‌بایست صاحب برگه شناخته شود. پس وکیل در وصول برات، اصولاً حق گرو گذاردن آن را ندارد، مگر اختیارات کافی برای این منظور به دست آورد، باشد.

شخص ورشکسته نیز پس از حکم ورشکستگی، به موجب ماده ۴۱۸ ق.م. مشارالیه از دخالت در اموال خویش محروم بوده و مجاز به چنین عملی نیست. پیش از حکم توقف نیز اگر رهن دادن سند برای تحکیم پرداخت دین ذمه‌ای (عادلی) قبلی صورت پذیرد، به حکم فزار سوم ماده ۴۲۳ قابل ابطال خواهد بود^۳

بخش دوم - آثار رهن برات

با الهام از ترتیبات پیمان ژنو و حقوق فرانسه، می‌توان از طریق توسل به ابزار قانون مدنی، احکامی برای رهن برات تصور نمود. ابتدا باید سررسید ها را در نظر گرفت. موعد دین موثق و موعد برات مورد وثیقه.

اگر سررسید رهن با موعد برات انطباق داشته باشد، مرتهن وجه سند را به حیظه وصول درآورده، تا به استناد ماده ۲۹۵ ق.م. با طلب وی قهراً تهاتر گردد، و در صورت وجود مازاد، مابقی

۱- حکم مورخ ۱۳۶۴/۴/۱۰، دادگاه حقوقی یک تهران، کلاسه ۵۳/۵۹ و ۱۱۸۴/۶۰.

۲- تحویل در پشت نویسی حکایت از قطیعت وقوع عقد لازم دارد. دکتر حسینی تهرانی، همان مقاله، ص ۱۰۴.

۳- محمد صفری، «حقوق بازرگانی، ورشکستگی»، ش ۱۶۹.

به راهن مسترد شود. اما ممکن است سررسید دین با موعد برات منطبق نباشد. در این جا، دو حالت را می بایست در نظر گرفت: سررسید دین موثق بعد از موعد برات « فصل اول »، و یا قبل از آن « فصل دوم » می باشد.

فصل اول - موعد برات پیش از سررسید دین است

۵- به حکم ماده ۷۸۹ق.م، ید مدتهن امانی، و در صورت تقصیر، مسئول تلف یا نقص مال خواهد بود. ولی تقصیر طبق ماده ۹۵۳ ق.م. اعم است از تفریط یا تعدی .

چون برات در تصرف مرتهن است، وی لزوماً کلیه اقدامات قانونی لازم را جهت حفظ حقوق سند به عمل می آورد: ارایه برات به منظور قبول و انجام و اخواست نکول « ماده ۲۳۷ ق.ت. »، اقدام برای وصول در سررسید، و اعتراض در صورت عدم تادیه « مواد ۲۷۹ و ۲۸۰ ق.ت. ». اگر برات به رویت یا به وعده از رویت باشد، وفق ماده ۲۷۴ ق.ت. می باید ظرف یک سال از تاریخ برگه به محال علیه مراجعه شود. اقامه دعوی نیز طی مدت یک سال به عمل می آید «ماده ۲۸۶ ق.ت.».

عدم اجرای هر یک از مقررات فوق مصداق واژه « تفریط » در ماده ۹۵۳ ق.م خواهد بود. اگر مرتهن برات مورد رهن را مقید نماید یا کلاً منتقل کند، خلاف دستور ماده ۷۸۹ ق.م عمل کرده، و در امانت داری مرتکب تقصیر گردیده است. این تقصیر از نوع تعدی « مصرح در ماده ۹۵۳ مذکور به شمار می رود^۱.

در صورتیکه مرتهن شخصاً قادر نباشد حقوق برات را به اجرا در آورد، می تواند، اگر راهن اجازه داده، والا به مسئولیت خود، به دیگری وکالت برای این امور بدهد. امکان دارد دین راهن جلوتر از موعد آن تأدیه شود. در این حالت، مرتهن سند را به وی مسترد می دارد. اما در غیر این صورت، شخص اخیر ملزم به استرداد نبوده، و مجاز در استفاده از حقوق برات است. یعنی می تواند با طرح دعوی علیه مسئولان برگه، از تعهد تضامنی آنان واصل عدم تاثیر ایرادات استفاده کند. اما در حالی که ایرادات قابل استناد مقابل راهن نسبت به مرتهن نیز معتبر شناخته می شود، ایرادات موثر برابر خود مرتهن به مورد برات سرایت ندارد. زیرا در واقع، شخص اخیر به قائم مقامی راهن حقوق سند را اجرا می نماید و به دلیل عدم مالکیت ورقه، قاعدتاً باید شاهد همان وضعی باشیم که در مورد وکیل با ظهر نویسی وکالتی ملاحظه می گردد. مع ذلک نظر به شباهت زیاد حقوق دارنده

۱- دکتر ناصر کاتوزیان، « قواعد عمومی قراردادها »، جلد دوم، ش ۳۸۲؛ دکتر سید مرتضی حسینی تهرانی، همان مقاله، ص ۱۴۰.

«در انتقال» و «رهن برات»، پیمان ژنو، با حکمی مغایر، پذیرای خلاف آن شده است: مسئولان سند نمی‌توانند ایرادات قابل استناد ناشی از روابط شخصی خود با ظهر نویس را در برابر دارنده نیز عنوان نمایند. مگر اینکه دارنده هنگام دریافت برات آگاهانه به زیان بدهکار عمل کرده باشد.^۱ این روش با رویه محاکم ایرانی هماهنگی کامل و اصولی دارد.^۲

فصل دوم - سررسید دین پیش از موعد برات است

۶- اگر در موعد دین، رهن بدهی خویش را تماماً تأدیه کند، مرتهن مکلف به استرداد برات مورد وثیقه خواهد بود. پرداخت جزئی از دین، حق بازستاندن سند به بدهکار نمی‌دهد. «ماده ۷۸۳ ق.م.»^۳

در صورتیکه رهن از تأدیه طلب مرتهن عاجز باشد، شخص اخیر می‌تواند رأس وعده برات به وصول وجه آن اقدام و پای بستانکاری خود بگذارد. اگر سند به رویت تنظیم شده، دارنده با عدم پرداخت و انجام دادخواست مجاز در اقدام قانونی علیه صاحبان امضای آن خواهد بود.^۴

«در خصوص دعوی بانک «م» به طرفیت خوانندگان مبنی بر مطالبه مبلغ وجه ۱۱ برگ سفته واخواست شده، وکیل شرکت «ن» دفاع نموده که سفته‌های استنادی وصولی بوده و نه نزولی که در جلسه مورخ... بلافاصله در مقام دفاع تعهد نامه منعقد بین بانک خواهان و شرکت خوانده ارایه شده که مصون از تعرض باقی مانده است...»

دادگاه... موضوع را به کارشناس رسمی ارجاع نموده... آقای کارشناس با ملاحظه و رسیدگی به دفاتر و مستندات بانک چنین اظهار نموده که در تاریخ‌های... شرکت «ن» به شرح برگ تقاضانامه... یک سری سفته به بانک «م» جهت وثیقه و تضمین بدهی در حسابجاری بدهکاری اش... واگذار نماید... که این سفته‌ها پس از وصول برای کاهش بدهی حساب جاری مذکور... منظور گردد. بنابراین یازده فقره سفته‌های مذکور... به عنوان سفته‌های وصولی به بانک «م» واگذار نشده و این سفته‌ها جهت وثیقه و تضمین بدهی... واگذار شده تا در سررسید

۱ بخش دوم ماده ۱۹ پیمان راجع به ظهر نویسی وثیقه ای، مقایسه شود با ماده ۱۷ در ظهر نویسی انتقالی و بخش دوم ماده ۱۸ مربوط به پشت نویسی و کالتی.

۲ ن.ک. احکام مورخ ۱۳۶۲/۱۱/۳۰، ۱۳۶۴/۴/۱۰ و ۱۳۷۰/۱۰/۹ دادگاه‌های مختلف مذکور.

۳ ن.ک. دکتر سید حسن امامی، «حقوق مدنی»، جلد دوم، ص ۳۰۰ و ۳۰۶.

۴ دکتر ناصر کاتوزیان، «قواعد عمومی قراردادها»، همان منبع، ش ۳۸۳؛ سید مرتضی حسینی تهرانی، «ظهر نویسی...»

همان مقاله، ص ۱۴۱.

وجه سفته های مورد دعوی وصول و به بستانکار حساب جاریش ... منظور گردد که به شرح نظریه کارشناس وجه یازده فقره سفته تاکنون از طرف شرکت «ن» و متعهد و ظهر نویس به بانک پرداخت نشده ... در حقیقت واگذاری سفته ها وصولی نبوده و ظاهر در وفاء به عهد است ...^۱

لازم به تذکر است که برابر ماده ۱۹ پیمان ژنو، «... دارنده در صورت عدم وصول طلب می تواند تمام حقوق مذکور در سند را به اجرا درآورده اما ظهر نویسی او تنها به عنوان وکالت امکان پذیر است.» زیرا مرتهن امین راهن تلقی می شود و باید از مال مرهون مراقبت کند، نه اینکه به غیر انتقال دهد.

۷- حقوق تطبیقی - در حقوق برتانيا، کسی که نسبت به برات به طور قراردادی یا قانونی حق وثیقه کسب کرده، دارنده به ازای طلب یا (holder for value) محسوب شده و می تواند به نام خویش به طرفیت مسئولان برات اقدام قانونی معمول دارد.^۲ در حقوق و ایالات متحد هم، رهن سند براتی، برای مرتهن همان حقوقی را که راهن دارد، منتهی به قدر طلب وی ایجاد می کند.^۳ و دارنده، مانند حقوق انگلیس، عنوان «دارنده به ازای طلب» می یابد.^۴

۸- نتیجه گیری - علی رغم عدم وجود مقررات ویژه در قانون بازرگانی سال ۱۳۱۱ و دیرین بودن مبانی قانون مدنی، با توجه به نیازهای عملی، زمینه های موجود در قانون مدنی و رویه های محاکم از یک سو، و راه حل های در خور پذیرش پیمان ژنو و انگلوساکسون از سوی دیگر، می توان به قبول ظهر نویسی وثیقه در حقوق ایران نظر داد. البته کمال مقصود آن است که قانونگذار پذیرای مقررات بین المللی باشد تا نقصانهای موجود در اسناد تجارتي ایرانی در مقابل اسناد خارجی کاهش یافته و برطرف گردد.^۵ گذشته از آنکه در قانون مدنی هم می بایست تمهیدات ضروری از قبیل «مال» شناخته شدن اسناد تجارتي و امکان رهن کلیه اوراق بهادار در نظر گرفته شود.

۱- حکم مورخ ۱۳۶۲/۹/۶، شعبه ۱۶ دادگاه عمومی تهران، در پرونده کلاسه ۱۱۴۷/۵۹.

2-BEA. SECT 27 (2) (3)

3- UCC, SECT 3 201 (2)

4- UCC, SECT 3 303

۵- ن ک برگردان پیمان ژنو از نگارنده این سطور راجع به برات سفته و چک در مجله حقوقی دفتر خدمات حقوقی

بین المللی شماره های ۱۳ و ۱۲ قسمت اسناد بین المللی.

ژړوېشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی